

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Лилия Гурова (НБУ)

за дисертационния труд на Христо Иванов Вълчев на тема

„МЕТОДЪТ НА КОНЦЕПТУАЛНИЯ АНАЛИЗ В АНАЛИТИЧНАТА ФИЛОСОФИЯ“,

представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в професионално направление 2.3. Философия (Теория на познанието)

Представеният дисертационен труд е в обем от 172 с. и съдържа увод, две глави (включващи общо 13 секции), заключение и библиография от 117 заглавия, от които 102 на латиница.

Първата част на изследването (глава 1) предлага систематично изложение на метода на концептуалния анализ, което завършва с дефиниране на това, което авторът определя като „общоприето понятие за концептуален анализ“. Според общоприетото понятие, „концептуалният анализ е метод, състоящ се в разглеждане от креслото на възможни случаи на езикова употреба с цел да се посочат необходими и достатъчни условия за приложимостта на дадено понятие“ (с. 33). Следва предложение за подобрене на общоприетото понятие, което е избрано измежду 8 възможни подобрения, като е взета предвид степента, в която тези възможни подобрения удовлетворяват предварително формулираните от автора условия за полезност и близост. Подобреното (на практика разширено) понятие за концептуален анализ, на което се опира Христо Вълчев, когато по-нататък разглежда неговите приложения, познавателна стойност и статут на резултатите, е представено от него така: „Концептуалният анализ е метод, състоящ се в разглеждане на възможни случаи на езикова употреба с цел да се провери дали дадено твърдение от типа „ $\forall x. F(x) \Rightarrow G(x)$ “ е аналитично“ (с. 53).

Втората част на представеното изследване (глава 2) е по същество критика на основните директни или индиректни критики на концептуалния анализ, предлагани по различно време и по различен повод от автори като Куайн, Крипке, Пътнам, Уилямсън, Фодор, Стик

и др. Христо Вълчев реконструира основните аргументи, на които се основават тези критики, след което показва какво в тези аргументи не е наред (коя от техните предпоставки и на какви основания не можем да приемем за истина).

Авторефератът представя коректно основното съдържание на дисертацията и нейните приноси, с които в основната им част съм съгласна. (Някои от приносите се нуждаят от разяснение – виж въпроси 3 и 4 по-долу). Специално бих искала да открия разширяването на понятието за концептуален анализ по начин, който (1) позволява интегрирането на изследователската програма на експерименталната философия в тази на традиционната аналитична философия; и (2) показва как концептуалният анализ може да доведе до по-добро разбиране на едно понятие дори когато резултатите от него не разкриват необходимите и достатъчни условия за приложимостта на това понятие. Интересно и важно е и разграничението между аналитично и *a priori* истинно твърдение, което авторът прави.

Като цяло, работата е написана на много добър език, стегнат и ясен. Ясна и адекватна на поставените цели е и логическата структура на текста. Добро впечатление прави стремежът да се предлагат български преводи на основните използвани понятия, вместо чуждици (виж например използването на термина „твърд обозначител“ вместо „твърд десигнатор“ в секция 2.4). Доколкото обаче тези преводи не са (засега) общоприети, би било добре след въвеждането им в текста, в скоби да се посочва и оригиналният термин на английски. Много добро впечатление прави също коректното, без улесняващи задачата опростявания, представяне на възгледите на основните автори, на които Христо Вълчев опонира.

В критичен план, но по-скоро като препоръка към бъдещата изследователска работа на Христо Вълчев, бих казала следното. Най-добрата защита на един метод (или предлагано подобрене на съществуващ метод, каквото имаме в случая) би била демонстрацията на това как този метод работи на практика. В представената дисертация защитата на метода на концептуалния анализ върви основно по линия на критика на съществуващите критики на този метод. Твърдението, че разширеното понятие за концептуален анализ, което

предлага авторът, е по-добро от общоприетото понятие, защото то „предоставя повече или подобри възможности за решаване на философски проблеми“, също би звучало много по-убедително, ако беше подкрепено с примери на анализи – „класически“ и „разширени“, които да покажат нагледно предимствата на последните.

Имам и въпроси, на които очаквам дисертантът да отговори по време на защитата. (Тези въпроси не трябва да се възприемат като имплицитна критика, дори и да изглеждат като такава. И най-добрите изследвания пораждаат въпроси).

- 1) В увода на дисертацията (с. 5), освен целите на изследването, авторът описва и методите, които е използвал в него. Той ги представя така: концептуален анализ, силогистични аргументи, абдукция (извод в полза на най-доброто обяснение) и херменевтичен анализ. Може ли авторът да посочи в кои случаи е използвал извод в полза на най-доброто обяснение и в кои – херменевтичен анализ?
- 2) За да бъде приложима на практика, версията на концептуален анализ, която предлага Христо Вълчев, трябва да бъде придружена от ясен критерий за аналитичност (доколкото анализът, според тази версия, трябва да завърши със заключение дали анализираното твърдение е аналитично или не). Христо Вълчев приема, че аналитични са онези твърдения, чиято истинност зависи единствено от „фактите относно *значенията* (италик мой – ЛГ) на езиковите изрази“ (с. 158). Предпоставя ли авторът определена теория на значението, на която следва да се опираме при установяването на въпросните факти относно значенията на езиковите изрази? Или концепцията за анализ, която той предлага е принципно съвместима с различни теории на значението?
- 3) Първият заявен принос (*Автореферат*, с 30) гласи следното: „дадено е ясно, точно и пълно разграничение между видовете дефиниции с оглед на тяхната цел“. За видовете дефиниции по принцип ли става въпрос или за видовете дефиниции на концептуален анализ? Ако е първото (видовете дефиниции по принцип), то звучи доста претенциозно като принос в изследване, което не се занимава специално с дефинициите по принцип. Съществуват многобройни изследвания на тази тема,

включително такива, които в предлаганите класификации на дефинициите отчитат и тяхната функция (цел) – виж напр. обзорната статия на Гупта (Gupta, 2015) в *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.

- 4) Седмият по ред заявен принос (*Автореферат*, с. 30) също поражда въпрос. Този принос е формулиран така: „за пръв път са експлицирани някои от приложенията на метода [на концептуалния анализ]“. Предполагам, че авторът е имал предвид описанията на възможните (и актуално използвани) начини на прилагане на концептуалния анализ във философията и науката, представени в гл. 1 и обобщени в заключението като „даване на дефиниции; свеждане на нещата от един „речник“ до тези от друг ...; спомагане за решаване на научни проблеми посредством анализ на понятия от науката; решаване на философски спорове посредством откриване на разлики в понятията на спорещите философи, за които самите тези философи не си дават сметка; и решаване на философски проблеми посредством откриване на неяснота в понятията“ (с. 158). Кои от тези възможни и/или актуални приложения на концептуалния анализ са експлицирани от автора за пръв път и какво точно той има предвид като казва това?
- 5) Всяка сериозна защита на един метод отчита експлицитно и неговите ограничения. Кои са основните ограничения пред метода на концептуалния анализ, по-точно, пред неговата разширена версия, предлагана в дисертацията от Христо Вълчев?

В заключение, въз основа на описаните по-горе достойнства на представеното изследване на тема „Методът на концептуалния анализ в аналитичната философия“, убедено препоръчвам да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по философия на Христо Иванов Вълчев.